

3. Возрастная и педагогическая психология: Учебн. Пособие. -М.: Просвещение, 1984
4. Волинський В.П. Можливості аудіовізуальних засобів навчання // Педагогіка і психологія. – 1997. - № 3. – С. 65-72.
5. Дворкович А.В. Современные мультимедийные системы – техническая основа создаваемой информационной среды // Матеріал взятий із сайту <http://www.curator.ru>
6. Ротмистров Н. Ю. Мультимедиа в образовании // Информатика и образование. – 1994. – №4. – С.89-96.
7. Чашко Л.В. Взаємозв'язок аудіовізуальних інформаційних засобів та слова вчителя // Педагогіка і психологія. – 1996. - № 2. – С. 59-66.

В статті досліджено проблему використання новітніх інформаційних технологій при вивченні навчальних предметів з профілю «Автосправа». Застосування комп'ютерних засобів та мультимедія дозволяє зробити діяльність студента і викладача найбільш ефективними. Подано дидактичні та технічні можливості використання засобів мультимедія при вивченні профілю «Автосправа».

Ключові слова: автосправа, комп'ютерні технології, мультимедія, візуалізація.

In the article the problem of new information technologies using in the study of subjects in specialization «Automobile engineering» are investigated. The computer and multimedia using helps to do students and teachers activities most effective. The didactic and technical possibilities of using multimedia in the study of specialization «Automobile engineering» are given.

Keywords: automobile engineering, computer technology, multimedia, visualization.

УДК 378;022

В.А. Петрук
м. Вінниця, Україна

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВИПУСКНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність. Мотивація як стратегія досягнення рівня успішної праці основана на багаточасовому впливі на майбутнього фахівця з метою зміни за заданими параметрами структури його ціннісних орієнтацій та інтересів, формування відповідного мотиваційного ядра і на цьому підґрунті розвитку трудової активності.

Умовою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців є вивчення професійної мотивації студентів. Викладачам навчальних закладів різних рівнів акредитації необхідно враховувати сучасний стан професійної орієнтації учнів. Навчальний процес і трудове навчання, взяті разом, складають значну частину чинників, під впливом яких формуються професійні інтереси школярів. У міру засвоєння майбутньої професії змінюються і мотиви поведінки учнів. У період професійної підготовки вони, зазвичай, закріплюються та розвиваються. Від особливостей динаміки мотивацій залежить в цілому ставлення до навчальної, а пізніше до професійної діяльності.

Виникає необхідність об'єднати питання професійної орієнтації, самовизначення молоді, їхньої підготовки і діяльності в усіх ланках: сім'я, школа, система професійної освіти і підприємство. Питання підготовки до трудової діяльності мають вирішуватись узгодженими зусиллями, що прискорить процес формування мотивів професійної підготовки.

Основна частина. В сучасному навчанні шкільна система містить такі компоненти: професійну освіту або інформацію про професії, професійну активізацію, професійну консультацію, професійний відбір і адаптацію. В школі приділяється увага, в основному, першим двом напрямом.

Професійна орієнтація випускників була і залишається однією з важливих завдань школи. Життя показує, що профорієнтаційна робота проводиться несистемно, випадково. І в результаті неграмотної профорієнтаційної роботи чи відсутності її взагалі, професійне

самовизначення випускників шкіл відбувається стихійно. Незнання сутності професійної діяльності і, відповідно, незадоволення від отриманої спеціальності є однією з причин плінності кадрів, низької продуктивності праці, зміни трудової діяльності.

Про низьку результативність профорієнтаційної роботи з випускниками шкіл свідчать суперечності, що пов'язані з професійним самовизначенням учнів: між їх схильностями, здібностями і вимогами професії, якою хочуть оволодіти молоді люди; їх бажаннями і реальними можливостями працювати за обраним фахом. Досвід роботи з випускниками шкіл показує, що більшість з них бажають обрати майбутню спеціальність, яка, на їх погляд, є престижною й «інтелігентною». В останні роки дуже часто молодь висловлює бажання набути спеціальність програміста, економіста або юриста. Саме ці спеціальності у наш час вважаються «модними».

Вибір професії, що ґрунтується на поняттях престижності, згодом часто обертається розчаруванням. Особливо прикро, коли це відбувається вже після отримання диплома про вищу освіту. Ринок праці перенасичений економістами, юристами. Випускникам ВНЗ цих профілів немає де працювати і вони змушені працевлаштовуватись за будь-якою іншою спеціальністю. Така ситуація завдає величезних збитків не лише молодим людям, але й державі в цілому, адже підготовка кваліфікованого працівника коштує досить дорого, а якщо потім з'ясується, що він не може працевлаштуватись і працювати за спеціальністю, поповнюючи армію безробітних, то ці гроші фактично витрачені державою даремно.

Одним із важливих факторів вибору професії є мотиви, тобто на що орієнтується молодь при виборі тієї або іншої професії: суспільно соціальна значущість даної професії, престиж, заробітна плата тощо. Зміни у сучасному суспільстві обумовлюють радикальні зміни в мотивах, пов'язаних з вибором майбутньої спеціальності. У внутрішньому світі сучасної молоді відбуваються глибокі зміни.

В психолого-педагогічній літературі [1] виявлено багато чинників, що обумовлюють розвиток різних аспектів пізнавальної і професійної мотивації студентів. Розроблені деякі принципи, шляхи вивчення і критерії оцінювання рівня розвитку пізнавальних і професійних мотивів як складових частин загальної системи мотивів навчання, описані різні підходи до їх формування. Чинники і умови розвитку цих мотивів відображають різні аспекти навчання і особистісні характеристики суб'єктів навчального процесу: від специфіки цілей, змісту, умов навчання, що використовуються педагогічними технологіями, індивідуальних психологічних характеристик студентів до спеціальних заходів. У процесі навчання в навчальному закладі розвиток пізнавальних і професійних мотивів є центральним ланцюгом всього процесу розвитку особистості майбутнього фахівця.

Розвиток пізнавальних і професійних мотивів має бути обумовленим динамікою розкриття змісту діяльності студента – навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної, тут має розкриватись головне протиріччя між мотиваційною основою, що актуально здійснюється навчальною діяльністю студента, і його майбутньою професійною діяльністю. Але, як відзначає О. Леонтьєв [2], проблема формування і розвитку мотивів діяльності – пізнавальних, професійних або будь-яких інших – дуже складна в силу її полімотивованості. Мотиваційна сфера суб'єкта є багатовекторним навчанням, збудженим не одним, а багатьма провідними мотивами. В зв'язку з цим необхідно знайти адекватний підхід до уявлення ієрархічних взаємозв'язків у цій сфері.

Якщо процес самовизначення складає головний зміст розвитку особи в роки юності, то формування професійної спрямованості, яка є складовою професійної мотивації, складає головний зміст самовизначення. Перша необхідна умова формування професійної спрямованості полягає у виникненні позитивного ставлення особи до професії або до її окремої сторони [3].

У визначенні професійної спрямованості можна виділити окремі сторони, котрі характеризують її змістові і динамічні напрями. До першого відносять повноту та рівень

спрямованості, до другого – інтенсивність, тривалість та стійкість. Повнота та рівень спрямованості несуть змістовно- особистісну характеристику професійної спрямованості й у значній мірі мають її формально-динамічні особливості. Повноту професійної спрямованості розуміють як різноманітність мотивів віддавати перевагу професії. Вибір професії починається з виникнення часткових мотивів, які пов'язані з окремими сторонами змісту певної діяльності. Професійна спрямованість ґрунтується на широкому колі потреб, інтересів, ідеалів особи.

Таким чином, одна з форм розвитку професійної спрямованості ґрунтується на збагаченні її мотивів. Мотиви, що лежать в основі професійної спрямованості, неоднорідні за походженням, характером зв'язку з професією. В цьому плані правомірно виділити групи мотивів, які:

- 1) виявляють потребу у тому, що є основним змістом професії;
- 2) пов'язані з відображенням деяких особливостей професії в суспільному уявленні (престиж, суспільна значущість професії);
- 3) визначають раніше сформовані потреби особи (матеріальні потреби, особливості характеру, звички та ін.);
- 4) виявляють особливості самоуявлення особи в умовах взаємодії з професією (впевненість в особистій придатності, наявності достатнього творчого потенціалу і т. д.);
- 5) виявляють зацікавленість особи до зовнішніх, реально не існуючих складових професії (часто ці мотиви породжують вибір «романтичних» професій) [4, с. 155].

У процесі формування професійної спрямованості студентів необхідно враховувати особливості мотивів. П. Шавир відзначає, що мотив, пов'язаний зі змістом або процесом діяльності, забезпечує увагу до неї, те захоплення, яке приводить до розвитку відповідних здібностей. Цей мотив «штовхає» особу до самооцінювання, до оцінювання власних знань, моральних якостей у висвітленні вимог, що їх висуває кожна діяльність. Тим самим цей мотив є найважливішою психологічною умовою самовиховання [3, с. 29].

У процесі організації діяльності студента необхідно добиватися того, щоб її основний зміст був збуджувальною силою. Наприклад, у випадку, коли провідними мотивами є мотиви другої – п'ятої груп, рівень професійної спрямованості знижується.

Отже, під рівнем професійної спрямованості ми розуміємо ступінь відповідності провідного мотиву професії її реальному змісту. Низький рівень спрямованості визначається, коли провідний мотив виявляє потребу не стільки в діяльності, скільки в різноманітних, пов'язаних з нею, обставинах. Основний показник рівня професійної спрямованості – зміст і глибина професійного інтересу з врахуванням його положення в системі мотивів, що утворюють професійну спрямованість студента.

Потреби, захоплення й інтереси студентів виникають на основі уявлення перспектив і адекватної оцінки ступеня неузгодженості вимог перспектив з наявністю нахилів, знань і вмінь. На підставі загальнозначущих перспектив формуються світогляд, погляди, переконання і ідеали, система цілей, наміри. Перспективи виступають як окрема мета студента.

У процесі розвитку професійної спрямованості студент проходить низку сходинок: перша – учень приймає рішення набути конкретну професію, маючи емоційний намір, епізодичний, ситуаційний інтерес, деякі трудові навички, але не маючи самостійності і не проявляючи ініціативи; друга – учень має фіксований намір щодо професії і більш стійкі інтереси. У нього проявляються нахили, але більше його цікавить практична сторона навчального матеріалу. Сформована ціль задає загальну спрямованість навчально-виробничої діяльності, у учня з'являється почуття впевненості в собі, самостійність, формується почуття відповідальності; третя – учень має твердий намір на професію, стійкий інтерес і нахил до неї, виявляє схильність до практичної і теоретичної сторін навчального матеріалу, отже, йде самоствердження особи через професійну працю; четверта – пристрасне

захоплення власною професією. Особа і справа поєднуються в єдине ціле, спрямованість формується у наявності великих здібностей до обраної професії, яскраво виявлених нахилів і покликання. Відзначається висока професійна майстерність і наявність професійного ідеалу з твердою впевненістю в особистій і суспільній значущості власної професії.

У випадку виникнення боротьби мотивів можлива переорієнтація, або зберігання початкового наміру. Нова інформація щодо професії може стимулювати і розширювати вже наявну систему оцінок і уявлень, а також змінювати потреби, інтереси, нахили. Часто лекції і бесіди про професію малоефективні, не збуджують інтересу до змісту праці, тому що відбуваються без врахування потреб, інтересів, нахилів конкретних студентів.

Організація активної спроби сил у сфері діяльності, на яку ми орієнтуємо студента, - важлива умова підвищення рівня його професійної спрямованості. Реалізація даної умови припускає таку організацію діяльності у процесі навчання, яка ставить перед студентами завдання, котрі розкривають специфіку діяльності, її творчі сторони.

Сукупність таких характеристик студентів, як мотивація вибору професії, орієнтація в професійному середовищі, уявлення про професію і соціальні установки на продовження освіти дозволила виявити типи студентів стосовно рівня професійної спрямованості.

Перший тип - студенти з позитивною професійною спрямованістю, яку вони зберігають до кінця навчання (≈ 73 %). Орієнтація в професійному середовищі пов'язана з привабливістю змісту професії, високою громадською значимістю. Для них характерний високий рівень активності.

Другий тип – студенти, для яких вибір професії не має чітко вираженої професійної мотивації, в яких немає достатньо повної інформації про професію і ставлення до неї до кінця не визначалося (≈ 16 %). Активність характеризується непостійністю, чергуванням підйомів і спадів.

Третій тип – студенти з негативним ставленням до професії. Мотивація їх вибору обумовлена загальною престижністю вищої освіти, вибором на вимогу батьків; і рівень уявлення про професію низький (≈ 11 %). Показники активності студентів цього типу невисокі і нестійкі. (Результати отримані за допомогою анкетування студентів) [5].

Отже, позитивне ставлення до професії починається з виникнення професійних інтересів, які під час розвитку формують спрямованість на певний вид діяльності і пов'язаний з цим образ життя. Під спрямованістю особистості ми розуміємо систему захоплень, бажань, інтересів, нахилів, ідеалів і переконань, які слугують збудником до активної діяльності людини у визначеному напрямку.

Спосіб професійної діяльності в навчальному процесі ВНЗ може стати тим стрижнем, навколо якого (додаючи сенсу всім без винятку дисциплінам, які вивчаються, насамперед тим, що вивчаються на першому курсі) «розгортається» зміст навчального процесу, спрямований на самоорганізацію знань студентів. Саме на першому курсі необхідно сформувати у студентів уявлення про майбутню професію, пов'язуючи при цьому майбутню професійну діяльність із предметною системою навчання.

Висновок. Отже, для формування професійних умінь одного навчання недостатньо. Навчання має бути доповнено зв'язками засвоєних у процесі навчання теоретичних знань та практичних навичок з бажанням виявити у своїх діях, які мають стати вчинками як особистості, мотивів їх виконання.

Мотиваційна складова професійних умінь майбутнього фахівця розглядається нами як усвідомлення мотивів до якісного здійснення професійної діяльності, а отже, для набуття необхідних знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків певного рівня.

Література:

1. Лазарев М.І. Забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості студента в інтенсивних технологіях навчання загально-інженерних дисциплін // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. – Х.: НТУ «ХПІ», 2003. – Вип.5. – С.176-187.
2. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – 4-е изд. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 584 с.
3. Шавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. – М.: Народное образование, 1981. – 95 с.
4. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека. – М., 1986. – 206 с.
5. Петрук В.А. Теоретико-методичні засади формування професій-ної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін (монографія). - Вінниця: «Універсум-Вінниця», 2006. - 292 с.

У статті розглядається вплив мотивації на підвищення якості навчання та набуття професійних умінь майбутніми випускниками навчальних закладів.

Ключові слова: мотивація, мотиви, професійна спрямованість.

В статье рассматривается влияние мотивации на повышение качества обучения да приобретение профессиональных умений будущими выпускниками учебных заведений.

The article examines the influence of motivation to improve the quality of education so the acquisition of professional skills of future graduates.